

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ: ФАКТОРИ, УМОВИ ТА НАСЛІДКИ

*В. М. Бойченко, аспірант, Сумський державний університет,
v.boichenko@tascombank.com.ua*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування методів: наукової абстракції – при визначенні сутності категорій «банківська криза» та «фінансова криза»; аналізу, синтезу, логічного узагальнення – при класифікації типів фінансово-економічних криз; порівняльного аналізу – при дослідженні форм прояву різних типів криз в різні часи та в різних країнах.

Результати. Досліджено особливості формування та перебігу найбільш поширених типів фінансових криз, а саме: боргових (викликаних несприятливою динамікою та/або структурою державних або корпоративних зобов'язань); валютних (викликаних спекулятив-ними атаками на місцеву валюту, які частіш за все призводять до її різкої девальвації); криз платіжного балансу (викликаних суттєвим та несподіваним падінням припливу міжнародного капіталу або початком відтоку іноземного капіталу) та банківських криз (викликаних зупинкою конвертованості банківських зобов'язань через масові банкрутства або вихід банків з ринку банківських послуг, що спричиняє різке зростання рівня недовіри клієнтів до банків).

Новизна. Дослідження ключових параметрів, що дозволяють оцінити наявність та глибину кризи певного типу, дозволяють стверджувати, що загалом усі фінансові кризи можна поділити на два різновиди – кризи, які можна ідентифікувати та класифікувати за кількісними параметрами (до таких криз автор пропонує відносити кризи платіжного балансу з ключовим параметром вимірювання – приріст прямих іноземних інвестицій та валютні кризи – з ключовим параметром вимірювання – рівень девальвації місцевої валюти по відношенню до дол. США або євро) та кризи, які ідентифікуються та класифікуються за якісними параметрами (до таких автор пропонує відносити банківські (ключовий параметр вимірювання – якість ресурсної бази та/або якість портфелю кредитів), а також боргові кризи (ключовий параметр вимірювання – якість обслуговування державного та/або корпоративного боргу).

Практична значущість. Класифікація фінансових криз та демонстрація можливості накладення криз одного типу на кризи іншого формують теоретичне підґрунтя для розробки ефективних інструментів оцінювання типу та характеру фінансової кризи, а також застосування відповідних антикризових заходів.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, кризоутворюючі фактори, банківська система, фінансова система

Література

1. Carmen M. Reinhart, Kenneth S. Rogoff *This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly* / Princeton: Princeton University Press, 2009. – 512 p.
2. Keynes, J. M., 1930, *The Great Slump of 1930*. London: The Nation & Athenæum, (First Edition).
3. Minsky, H. P., 1975, *John Maynard Keynes*, Columbia University Press.
4. Kindleberger, C., 1978, *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises*, New York : Basic Books.
5. Васильєва Т. А. Діагностика банківських криз на основі розрахунку прогностичного індикатора кризи / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, О. Б. Афанасьєва // Вісник НБУ. – 2013. – № 11 (213). – С. 22–28.
 Vasyleva T. A. *Diahnostyka bankivskykh kryz na osnovi rozrakhunku prohnoznoho indykatora kryzy* [Diagnostics bank crises on the base of calculation prognoses crises indicator] / T. A. Vasyleva, S. V. Leonov, O. B. Afanaseva // *Visnyk NBU*. – 2013. – № 11 (213). – P. 22–28.
6. Циганюк, Д. Л. Механізм забезпечення стабільності банківської системи: зарубіжний досвід та українські реалії / Д. Л. Циганюк, В. Н. Гланц // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 2. – С. 40–45
7. Кочетков В. М. Аналіз розвитку міжнародних банків в Центральній та Східній Європі [Електронний ресурс] / В. М. Кочетков, Ж. С. Кугуєнко // «Ефективна економіка». – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2934>
 Kochetkov V. M. *Analiz rozvytku mizhnarodnykh bankiv v Tsentralniy ta Skhidniy Evropi* [Analyses international banks development in Central and East Europe] [Elektronnyy resurs] / V. M. Kochetkov, Zh. S. Kuhuenko // «Efektyvna ekonomika». – 2014. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2934>
8. Мельник П. В. Банківські системи зарубіжних країн: Підручн. / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, О. Д. Гордей. – Київ : Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с. – С. 365–378.
 Melnyk P. V. *Bankivski systemy zarubizhnykh krayin* [Bank system foreign countries]: Pidruchn. / P. V. Melnyk, L. L. Taranhul, O. D. Hordey. – Kyiv : Alerta, Tsentr uchbovoyi literatury, 2010. – 586 p. – P. 365–378.
9. Djalilov, K., Lyeonov, S., & Buriak, A. (2015). Comparative studies of risk, concentration and efficiency in transition economies. *Risk Governance and Control: Financial Markets and Institutions*, 5(4CONT1), 178–187.
10. Dell’Ariccia, G., D. Igan, L. Laeven, and H. Tong, 2013, «Policies for Macrofinancial Stability: Dealing with Credit Booms and Busts», in S. Claessens, M. A. Kose, L. Laeven, and F. Valencia, eds., *Financial Crises, Consequences, and Policy Responses*, forthcoming.
11. Claessens, S., G. Dell’Ariccia, D. Igan, and L. Laeven, 2010, «Cross-Country Experience and Policy Implications from the Global Financial Crisis», *Economic Policy. A European Forum*, April 2010, Vol. 62. – PP. 269–93
12. Statistical data warehouse / European central bank / http://sdw.ecb.europa.eu/browseSelection.do?DATASET=0&DATA_TYPE=1&node=bbn139
13. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
Osnovni pokaznyky diyalnosti bankiv Ukrayiny [Principal index Ukrainian banks activity]/ Natsionalnyy bank Ukrayiny. Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
14. Stiglitz, J., and A. Weiss, 1981. «Credit Rationing in Markets with Imperfect Information», *American Economic Review*, Vol. 71, No. 3, PP. 393–410.
15. Maddaloni, A., and J-L. Peydró, 2010, «Bank Risk-taking, Securitization, Supervision and Low Interest Rates: Evidence from the Euro Area and the U.S. Lending Standards», Working Paper Series 1248, European Central Bank.
16. Lansing, K. J., 2008, «Speculative Growth and Overreaction to Technology Shocks», Working Paper Series 2008-08, Federal Reserve Bank of San Francisco.
17. Hirata, H., M. A. Kose, C. Otrok, and M. E. Terrones, 2012, «Global House Price Fluctuations: Synchronization and Determinants», in Francesco Giavazzi and Kenneth West, eds. *NBER International Seminar on Macroeconomics 2012*, National Bureau of Economic Research.
18. Kaminsky, G., and C. Reinhart, 1999, «The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems», *American Economic Review*, Vol. 89, PP. 473–500.
19. Dell’Ariccia, G., D. Igan, L. Laeven, and H. Tong, 2013, «Policies for Macrofinancial Stability: Dealing with Credit Booms and Busts», in S. Claessens, M. A. Kose, L. Laeven, and F. Valencia, eds., *Financial Crises, Consequences, and Policy Responses*, forthcoming.
20. Лібералізація руху капіталу в ході євроінтеграції: досвід країн Центральної Європи : монографія / [А. О. Єпіфанов, С. М. Козьменко, М. І. Макаренко, Ф. І. Шпиг та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 109 с.
Liberalizatsiya rukhu kapitalu v khodi yevro-intehratsiyi: dosvid krayin Tsentralnoyi Evropi [Movement capital liberalization in euro-integration motion: Central Europe countries experience]: monohrafiya / [A. O. Yepifanov, S. M. Koz'menko, M. I. Makarenko, F. I. Shpyh ta in.]; za zah. red. d-ra ekon. nauk A. O. Yepifanova. – Sumy : UABS NBU, 2007. – 109 p.
21. Dell’Ariccia, G., D. Igan, and L. Laeven, 2012, «Credit Booms and Lending Standards: Evidence from the U.S. Subprime Mortgage Market», *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 44, PP. 367–384.
22. Claessens, S., M. A. Kose, and M. Terrones, 2010, «Financial Cycles: What? How? When?» in *NBER International Seminar in Macroeconomics 2010*, Richard Clarida and Francesco Giavazzi, eds. Chicago: University of Chicago Press.

23. Вартість квартир (ціни на житло) // Консалтингова компанія SV Development – Режим доступу до ресурсу: http://www.svdevelopment.com/ua/web/flat_costs/
Vartist kvartyr (tsiny na zhytlo) [Apartments value (flat costs)] // Konsal'tynhova kompaniya SV Development – Rezhym dostupu do resursu: http://www.svdevelopment.com/ua/web/flat_costs/
24. Laeven, L., and F. Valencia, 2008, «Systemic Banking Crises: A New Database», IMF Working Papers 08/224, International Monetary Fund.
25. Laeven, L., 2011, «Banking Crises: A Review», Annual Review of Financial Economics, Annual Reviews, Vol. 3, No. 1, PP. 17–40.
26. Forbes, K. J., and F. Warnock, 2012, «Capital Flow Waves: Surges, Stops, Flight, and Retrenchment», Journal of International Economics, Vol. 88, No. 2, PP. 235–251.
27. Чуб О. Банківські кризи: теоретичні та прикладні аспекти / О. Чуб // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 3. – С. 22–26.
Chub O. *Bankivski kryzy: teoretychni ta prykladni aspekty* [Bank crises: theoretical and practice aspects] / O. Chub // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrayiny. – 2010. – № 3 – P. 22–26.
28. Головні М. Вплив фінансової глобалізації на грошово-кредитну політику: теоретичні аспекти і реакція на фінансові кризи / М. Головні // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 67–78.
Holovnin M. *Vplyv finansovoyi hlobalizatsiyi na hroshovo-kredytnu polityku: teoretychni aspekty i reaktsiya na finansovi kryzy* [Finance globalization influence on money-credit politics: theoretical aspects and reaction on finance crises] / M. Holovnin // Ekonomika Ukrayiny. – 2009. – № 2. – С. 67–78.
29. Єршов М. «Світова фінансова криза: причини і наслідки» / М. Єршов // «Питання економіки». – № 12. – 2008 р.
Ershov M. *«Svitova finansova kryza: prychny i naslidky»* [«World finance crises: causes and consequences»] / M. Ershov // «Pytannya ekonomiky», № 12, 2008 r.
30. Гриценко В. Світова фінансова криза : діагностика та нові підходи до виживання на фінансовому ринку / В. Гриценко // Вісник НБУ. – 2011. – № 2. – С. 20–26.
Hrytsenko V. *Svitova finansova kryza : diahnostyka ta novi pidkhody do vyzhyvannya na finansovomu rynku* [World finance crises: diagnostics and new approaches to survival on finance market] / V. Hrytsenko // Visnyk NBU. – 2011. – № 2. – P. 20–26.
31. Рудницька О. В. Аналіз причин виникнення фінансово-економічної кризи в національній економіці / О. В. Рудницька // Економічний вісник університету. – 2011. – № 17/2. – С. 102–108.
Rudnytska O. V. *Analiz prychnyn vynyknennya finansovo-ekonomichnoyi kryzy v natsionalniy ekonomitsi* [Origin causes analyses finance-economy crises in national economy] / O. V. Rudnytska // Ekonomichnyy visnyk universytetu. – 2011. – № 17/2. – P. 102–108.
32. Резнікова Н. В. Світова фінансова криза як фактор економічного розвитку / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – С. 271–279.
Reznikova N. V. *Svitova finansova kryza yak faktor ekonomichnoho rozvytku* [World finance crises as a factor of economy development] / N. V. Reznikova, M. M. Vidyakina // Byuletен Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu. – 2010. – № 1 (3). – P. 271–279.